

Anatolia 1920

Historical Section of The Foreign Office, Editör: G.W. Prothero

London, H.M. Stationery Office, 1920, 138 Sayfa

Zafer EFE*

Tarihsel süreç içerisinde Anadolu; birçok medeniyete yurt olmuş, bulunduğu konum itibariyle kimi yerlerde doğanın çok çetin şartlarını kimi yerlerde de doğanın tüm cömertliği

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Strateji ve Stratejik Araştırmalar ABD, İstanbul, zaferefe91@gmail.com

ile birlikte, flora, fauna, yer altı ve üstü maden kaynakları açısından oldukça zengin ve birçok endemik türü barındıran ve stratejik konumu nedeniyle dünya üzerindeki birçok kültürün kaynaşma noktası olması açısından önemli bir konumdadır. Bu özelliklerine paralel olarak, geçmişte ve günümüzde olduğu gibi kozmopolit yapısını her zaman korumuş ve bu yapısı ile birlikte Anadolu'da medeniyet kurmuş tüm uygarlıkların iç ve dış siyasetinin şekillenmesi Anadolu'nun bu durumunun detaylı bir şekilde değerlendirilmesi ile birlikte siyasetlerin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Antik Yunan eserlerinde de tüm canlıların hayat kaynağı olan Güneş'in doğduğu topraklar anlamına gelen *Anatolia (Anadolu)*, sadece üzerinde medeniyetler kuran insan topluluklarını değil, yakın çevresi başta olmak üzere okyanus ötesindeki birçok medeniyete kadar de ilgisini cezbetmiştir.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu'da takvimler; Osmanlı Devleti'nin 1. Cihan Harbi'nden, nitelikli insan gücünün önemli bir kısmını kaybederek, ekonomik olarak ağır bir çöküntü içerisinde, devletin işlerliğini yitirdiği ağır yenilgiler ile çıktığı süreci göstermekteydi. Bu süreç artık sıcak savaşın bittiği, yıllarca başka ulusların kaynaklarına göz dikerek emperyalist faaliyetler içerisinde bulunan itilaf devletlerinin, yıllarca kaynaklarına sahip olmak için hasretle beklediği Osmanlı Devleti zenginliklerinin paylaşılması ve kapalı kapılar ardında barış görüşmelerinin başlayacağı siyasi savaşların başlayacağı bir süreç olacaktır.

Tanıtımı yapılan *Anatolia (Anadolu)* isimli kitap, 1. Cihan Harbi sonrasında Osmanlı Devleti topraklarının paylaşılması konularının görüşüleceği Paris Barış konferansına kadar geçecek süreç içerisinde, harbin galip devletlerinden biri olan İngiltere'nin, Osmanlı Devleti'nin; coğrafi, tarihi, sosyal, politik ve iktisadi koşulları hakkında daha önceden elde edilmiş istihbarat raporları ile hakkında yazılmış tarihsel dokümanları temel kaynak olarak alınarak, İngiliz Dışişleri Bakanlığının tarihsel araştırmalar ile ilgili bölümünce detaylı bir şekilde hazırlanmış olduğu istihbarat verileri niteliği taşımaktadır.

Kitabın ilk bölümünden itibaren coğrafyanın önemine vurgular yapılmakta, hem fiziksel ve politik analizlerde dağlar, ovalar, stepler, platolar, bozkırlar, denizler, akarsular, göller gibi Anadolu'nun teknik açıdan coğrafi şeması betimlenmekte. Özellikle Doğu Anadolu'dan bahsedilirken Suriye ve Ermenistan sınırları konusunda bölgede yaşayan ağırlıklı yabancı unsurların varlığına dikkat çekilmekte (s.9). Kitabın ilk bölümünde Türk ve Osmanlı kimlikleri hakkında detaylı bilgiler vermekte ve oluşturulmuş *Osmanlı* kimliğinin Türk olmayan unsurlar üzerindeki etkilerine dikkat çekilmektedir. Türk veya Osmanlı kimlikleri tanımlanırken, bu tanımlamaların kozmopolit bir toplum yapısına sahip olan Osmanlı Devleti

ahalisi üzerinde ne derece kapsayıcı olabildiğine ve bu ahalinin Osmanlı kimliğini ne derece benimsemiş olduklarına dikkat çekilmiştir. Yine Türkler arasında da Yörükler ve Türkmenler den detaylı şekilde bahsetmektedir. Özellikler Osmanlı devletinin konargöçerler üzerindeki sindirme ve baskıcı politika yürüttüğüne dikkat çekilmektedir (s.24). Bahsi geçen bölümde ele alınan konular arasında Bağdat demiryolu ve Süveyş kanalının dünyaya açılma konusunda stratejik önemi ayrıca vurgulanmaktadır.

Kitapta her bölümde rahatlıkla tespit edilebilecek noktalardan bir diğeri de Anadolu'nun bulunduğu jeostratejik konumudur. Özellikle doğu-batı arasındaki ticarete önemli yere sahip Anadolu coğrafyasının, Osmanlı Devletinin sahip olduğu kara, demir ve deniz yolları ile birlikte daha da önemli hale geldiği belirtilmektedir. Arap yarımadasından Anadolu'nun içlerine kadar olan tren yolu ulaşımı ve Akdeniz ile Ege denizine kıyısı olan şehirlerin deniz yolu ulaşımında başta İzmir, Adana, Mersin, Trabzon ve İstanbul olmak üzere alım, satım ve nakliyesinin ürün bazında istatistiksel veriler halinde sunulduğu görülmektedir. Özellikle İzmir'in ticari açıdan İstanbul ile kıyas ediliyor olması ve ticari taşımacılık açısından İstanbul'a nazaran daha çok önem arz ediyor olması, bölgenin stratejik önemine dikkat çeken diğer bir husustur.

Vilayet ve sancaklarla alakalı, gerek sosyolojik gerek ekonomik açıdan detaylı analiz ve değerlendirmelerde bulunulmuş, burada yaşayan insanların etnik durumu ve ticari uğraşları ile birlikte, birbirleri ile olan ilişkilerine de yer verilmiştir.

Kitabın son bölümlerinde Osmanlı Devleti'nin iç de dış borçları, borcun olduğu ülkeye ve borcun niteliğine göre kalemler halinde istatistiksel veri olarak sunulmuştur.

Kitabın içerisinde birçok disipline araştırma konusu olabilecek çalışma alanları bulunmakla birlikte, kitabın oluşturulması sürecinin özellikle İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın tarihsel araştırmalar ile ilgili kısım tarafından yapılmış olması; tarih disiplininin dış politikaya yön verme stratejilerinin geliştirilmesinde, olay ve olguları tarihsel bağlamına oturtarak incelenip değerlendirilmesinin önemi hususunda oldukça başarılı bir analiz çalışması yapıldığı tespit edilmektedir. Bu durum, değerlendirmeye alınan farklı disiplinlerdeki çalışma alanlarından elde edilen verilerin tarih disiplininin çalışma sahasına laboratuvardan elde edilmiş veriler gibi katkıda bulunmuş olması bölgenin analiz edilmesi sürecine pozitif katkı sağlayarak konunun işlenmesi çalışmalarında sürecin interdisipliner açıdan da önemini vurgulamaktadır.

Veriler ile alakalı başka bir husus ise hem sosyal hem de teknik detayların iyi bir şekilde şematize edilebilmiş olmasıdır. Sosyal bilimler araştırmalarında insan unsuru, maddenin analizine kıyasla daha fazla değişken içerebilmektedir. Ancak bu çalışmada, özellikle toplum

yapısının ve yaşantılarının anlaşılmasında yapılan betimlemeler ve verilen istatistiklerle anlaşılır ve açık bir şekilde Osmanlı Devletinin ve Anadolu'nun durumlarının başarılı bir şekilde şematize edilmiş olduğu görülmektedir.

Kitabın en ilgi çeken yönlerinden birisi de Osmanlı Toplum yapısının farklı ve kozmopolit bir yapı teşkil ettiğine ısrarla vurgu yapılıyor olmasıdır. Bu durum yapılırken Osmanlı ahali olarak yaşayan bireylerin etnik yapıları ile devletin bu bireyler üzerinde uyguladığı yönetim politikalarının anlatımına toplumun kültürel ve etnik farklılığından kaynaklı hassasiyetini toplumun ayrıştırılabilir yönlerine dikkat çekerek önem verildiğini göstermektedir.

İhtiyaç hâsılı İngiliz Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış bu kitabın değerlendirilmesi hususunda yapılan çalışmada ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki; kitabın yöntem konusunda birçok farklı alanın taranarak elde edildiği verilerdeki sonuçlarda, devletlerin ileriye dönük politikalarında izleyeceği stratejilerin, hedef ülkeler ve bölgeler açısından tarihsel geçmişinin her açıdan iyi analiz edilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Zira dış politikada izlenecek metotlarda, ilişki kurulacak devletin beşeri ve fenni alanlarının iyi analiz edilmiş olmasının ehemmiyeti, bu kitabın hangi kaygılarla yazılmış olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

